

PÅ KANTEN

Endelig rapport over samarbejdsprojektet
Museerne på kanten

Øhavsmuseet

FORSORGS
MUSEET

Middelfart **Museum**

Museerne på kanten

Arresten / Psykiatrisk Samling/ Forsorgsmuseet

Beskrivelse af projektet inkl. målgruppe:

"Museerne på kanten" er et samarbejdsprojekt mellem Svendborg Museum, Øhavsmuseet og Middelfart Museum, der har Forsorgsmuseet, Arrestmuseet og Psykiatrisk Samling som særområder i deres formidling. Med projektet "Museerne på kanten" ønskede vi at udvikle et undervisningsforløb til gymnasiet omkring hvordan et liv "på kanten" former sig såvel historisk som aktuelt. Undervisningsforløbet tager udgangspunkt i temaet "3 huse, 3 skæbner, 3 genstande".

Målet var at få udviklet et dialogskabende og aktuelt undervisningsmateriale, der skabte opmærksomhed omkring vores museer og vores særegne samlinger. Undervisningsmaterialet skulle derfor tage indholdsmæssigt udgangspunkt i vore museers genstande, kilder og unikke historiske miljøer – og bruge dem som udgangspunkt til at skabe refleksion omkring de tilsvarende nutidige forhold. Med lige netop vores emne er mulighederne for diskussioner og debatter rigtig stor, og den er en styrke der også skal være i undervisningsmaterialet.

Konceptet bag undervisningsmaterialet var 3 huse, 3 skæbner og 3 genstande. De tre elementer vævet sammen skulle skabe mulighed for indlevelse og forståelse, og gøre fortiden meget mere konkret for gymnasieeleven. Hvert hus leverede 3 skæbner og 3 genstande til projektet, hvilket skulle muliggøre sammenligning på tværs af institutioner og anskueliggøre ligheder og forskelle mellem livet på kanten. Skæbneudvalget bestod af både indlagte og ansatte, for at vise den spænding mellem disse to grupper, der er gået igen på tværs af institutionerne.

Alle tre museer har som målsætning, at materialet skal være relevant for nutiden. Eleverne skal i materialet forholde sig til både huse, skæbner og genstande og se perspektivet til de nutidige forhold - f.eks. ved at undersøge hvor og om lignende institutioner findes i dag eller om de valgte genstande bruges i anden udformning i dag.

Mål: Undervisning på et sølvfad

Internettet er en veritabel kirkegård af stendøde og ikke-besøgte hjemmesider. Målsætningen var fra starten, at undervisningsmaterialet ikke skulle ende i denne digitale massegrav. Gymnasielærernes hverdag er stresset, og et museum, der ønsker at være en del af den hverdag, skal gøre sig selv attraktivt for at blive brugt. Museerne bag samarbejdet har den fordel, at vores genstandsområde relaterer sig til velfærdsstatens historie, som er et påkrævet punkt i gymnasielærernes undervisning.

For at få kontakt med lærergruppen, skal materialet serveres på et sølvfad. Samarbejdet med gymnasielærerne, der var tilknyttet som konsulenter, var derfor essentielt. Gennem dialog, afprøvning af materialet og erfaringsudveksling skulle materialets anvendelighed sikres og "sølvfadet" komme indenfor rækkevidde. Konceptet var som udgangspunkt musealt, og mødet med gymnasielærernes krav og forventninger meget lærerigt og dannende for projektets endelige resultat. Henover projektperiodens

første tre måneder blev projektet udviklet i et tæt samarbejde mellem projektgruppe og gymnasielærere, og det endelige resultat bærer stærkt præg af dette samarbejde.

Gymnasielærerne anførte flere elementer, der blev kernepunkter i udformningen af det endelige materiale:

- Flexibilitet i anvendelse af materialet, så lærerne kan bruge det som de lyster, og klippe i det efter behov. Anvendeligheden hænger i denne sammenhæng tæt sammen med muligheden for at lærerne kan skræddersy deres egen oplevelse.
- I materialet bør indgå komplette undervisningsforløb med angivelse af arbejdsspørgsmål, litteratur, kilder og fremgangsmåde i undervisningen. Forløbene skal dog ikke være rigide, men er tænkt som forslag til undervisning om livet på kanten, hvor besøg på museerne kan indgå – men ikke er obligatoriske. Selve materialet kan både i form af kilder og forløb være en saltvandsindsprøjtning til undervisningen.
- Skabelsen af et ressourcerum, gymnasielærerne kan bruge i forbindelse med AT og sammensætning af endelige forløb. Både kilder og litteratur skal dog ikke blot ophobes, men kommenteres på, så lærerne ved, hvad det kan bruges til. Derudover blev det anført, at et materiale – for at have blivende effekt – skal fornyes med kilder og forslag.
- De indsamlede kilder skal rumme mulighed for kildekritiske øvelser – dvs. indeholde to røster om samme sag.

Gymnasielærernes arbejde

Udover at agere som konsulenter for projektgruppen, havde gymnasielærerne også en selvstændig opgave. De skulle udvikle komplette undervisningsforløb baseret på deres egne erfaringer, samt afprøve kilder og forløb i klasserne. Udover de fordele projektet har ved at inkorporere gymnasielærernes erfaringer og undervisningskompetence i selve udformningen af materialet, gør inddragelse også, at der skabes ejerskab. Museerne får således faste holdepunkter på gymnasierne og ambassadører, der er klar til at tale både museets og materialets sag overfor kolleger.

Museernes "window of opportunity" er at tilbyde fordybelse – ikke overfladiskhed. Derfor fravalgte projektgruppen et større forkromet forløb om selve det at leve på kanten af samfundet, til fordel for tre mindre (10 moduler) og mere dybdegående forløb om de tre huse. Der er således blevet skabt tre forløb der fokuserer skarpt på Ret- og Strafhistorie, socialhistorie og psykiatrisk historie. Gymnasielæreren fra Svendborg har skrevet om socialhistorie, og læreren fra Faaborg om Retshistorie og læreren fra Middelfart om Psykiatriske historie. På den måde bliver hvert enkelt museum geografisk knyttet til sit lokale gymnasium.

Disse forløb er blevet til på basis af gymnasielærernes erfaringer og kan findes på:

<http://museernepaakanten.dk/da/til-laereren>

Selvom hvert forløb er præget af sin forfatter er der flere bevidste fællestæk. Lærerne fik pålæg om at benytte samme struktur i udformningen af forløbene, og indholdet er (selvom det varierer i længde) skabt efter samme devise om litteraturanvisning, arbejdsspørgsmål, modullængde og brug af undervisningsmaterialet i forløbene. Samtidig skulle materialets aktuelle dimension i særlig grad i betones i forløbene, der således skulle koble fortidens praksis med nutidens. Således trækkes i det retshistoriske forløb de lange tråde fra Middelalderens korporlige straffe til nutidens isolationsfængsling og rehabilitering,

for at ende ud med klasserumsdiskussioner om, hvorfor vi straffer og hvordan vi straffer i dag. Målet er, at få aktiveret elevernes moral i undervisningen, da det netop er museernes erfaring - på tværs af emneområde - at moral og etik kan udgøre en drivkraft for målgruppen. At inddrage fortidens erfaring i denne diskussion gør den mere kvalificeret og materialets mulighed for perspektivering et formål med undervisningsforløbenes sammensætning.

Forløbene er resultatet af en proces, hvor gymnasielærerne testede deres kilder og arbejdsspørgsmål af på egne klasser.¹ I denne proces var et besøg på et af museerne en del af forløbene, om end de endelige forløb blot opererer med museumsbesøgene som en option fremfor et must. Nedenfor ses et historiehold fra Faaborg Gymnasium på besøg i Arresten. På billedet stemmer i de i nutidens kriminalsager, og viser således, hvordan forløbene og museumsbesøgende aktivt spiller på de samme strenge mht. aktivering af moral og brugerinddragelse.

På Kanten

Det endelige undervisningsmateriale er et resultat af mødet mellem det museale formidlingskoncept og gymnasielærernes behov. Det grafiske design og sidens indledende lag er rettet mod den unge brugergruppe.²

På forsiden er de tre led i formidlingen (huse, skæbner og genstande) synlige. Menupunktet huse, indeholder materialets artikelsamling. Til hvert hus er skrevet 5 større artikler, der omhandler hverdagen og reglerne, de ansattes vilkår, arkitekturen, institutionens historie samt et selvstændigt emne. Denne tematiske tilgang til artiklerne gør, at man kan sammenligne livet i Arresten, Hospitalet og Fattiggården. Artiklerne er mellem 1,5 og 3 sider lange og er illustreret med museernes egne billeder. Denne grundlæggende model, artikelsamlingen, er valgt pga. fordelene ved fleksibiliteten og alsidigheden i denne model.³ I stedet for et fast rigtigt narrativ, hvor husenes historie, skæbner og genstande flettes sammen, tilstræbes således, at læreren selv kan bruge artiklerne efter behov og interesse i fx rets-, social- eller psykiatrihistorie.

¹ Dette gælder i særlig grad for Svendborg og Faaborg, og i mindre grad for det forløb, der er skabt til Middelfart.

² Undervisningsmaterialets navn "På Kanten" er et resultat af denne tilpasning til gymnasieeleverne. Der skelnes således mellem selve samarbejdet "Museerne på kanten" og undervisningsmaterialet "På Kanten".

³ Som inspirationskilde kan nævnes www.folkedrab.dk, der ligeledes har artikelsamlingen som fundament. Denne side blev fremhævet af de deltagende lærere, hvorfor den til dels er udvalgt som inspiration.

Rapport: Museerne på kanten

Hvert hus har leveret tre skæbnehistorier og tre genstande. Disse elementer bliver beskrevet i 18 mindre artikler. Artiklerne, skæbner og genstande linker til hinanden på kryds og tværs, og fordybelse i sidens indhold er derfor nærliggende. Samtidig er billedsiden en blanding af nyt og gammelt, hvilket ligeledes er brugbart set ud fra et undervisningsperspektiv. Skæbnerne er af særlig betydning, da det at få ansigt på fortiden styrker indlevelsen. Flere af skæbnerne er således relativt unge for at muliggøre identifikation fra elevernes side. Det er sagens natur, at mange af dem der levede på kanten af samfundet omkring år 1900, er ansigtsløse. Denne pointe understreges ved at vi både har afbillede skæbner, og skæbner uden ansigt. Samtidig er skæbnerne udvalgt på basis af kildeudvalget, dermed undervisningspotentialet i den givne skæbne.

Netop fordi siden skal kunne anvendes både af lærer og elev (som artiklerne er skrevet med henblik på), er materialet opdelt på denne måde. De punkter, der henvender sig til læreren, er længere bagude i sidens struktur, fremfor de dele, der er henvendt til eleven. Her tænkes i særlig grad på Til læreren, Kildesamling og Om projektet.

Under menupunktet Til læreren (<http://museernepaakanten.dk/da/til-laereren>) forefindes gymnasielærernes forløb. Hvert forløb bliver beskrevet kort, så lærerne ved, hvad de enkelte forløb indeholder og hvilken kronologi der er under behandling. Forløbene kan hentes som PDF, og de kilder og den litteratur, der anvendes i forløbet kan for langt hovedpartens tilfælde findes under punktet Kildesamling.

Kildesamlingen (<http://museernepaakanten.dk/da/kildesamling>) er delt op efter huse. Projektet har rettet henvendelse til samtlige repræsenterede forlag og forfattere, for at få tilladelse til at lægge de enkelte elementer op. Dele af litteraturen og kilderne er i anvendelse i forløbene, men hovedparten af samlingen agerer skatkiste, hvor lærerne kan vælge frit blandt artikler, TV-interviews, kildemateriale og sagsakter. Derudover er regler og instrukser tilgængelige. Samtidig er mange af kilderne knyttet til de skæbner, der er beskrevet i artikelsamlingen. Man har derfor mulighed for både at læse det korte skæbneforløb, men også studere de kilder der bl.a. er blevet brugt i fremstillingen af artiklerne. I

Rapport: Museerne på kanten

udvælgelsen af kilder er der blevet lagt vægt på modstridende røster om samme problemstilling, så den kildekritiske sans kan blive trænet hos eleverne. Et godt eksempel er de avisartikler fra Socialdemokraten og Svendborg Avis, der begge beskriver en Fattiggård ud fra helt forskellige forudsætninger. Socialdemokraten beskriver fattiggårdene i Tikøb og Korsør meget negativt, medens Svendborg Avis omtaler Forsørgelsesanstalten i meget positive toner. Nedenfor ses starten af kildesamlingen, hvor kolonneopdelingen i litteratur og kilder er ført igennem.

I kilde- og litteratur samlingen kan du dykke dybere ned i historien og finde artikler, billeder og litteratur til de emner, der er interessante for dig. Kilderne og litteraturen indgår desuden i de forløb, der er blevet lavet til gymnasieskolen. Samtlige elementer er lagt op med forlagernes eller forfatterens tilladelse, og På Kanten siger mange tak for hjælpen. Alle kilderne og litteraturen kan bruges fuldstændig som man lyst.

FORSORGS-MUSEET

LITTERATUR

Johnny Wøllekær: Et liv på skyggesiden. Siden Saxo 1996, vol. 13, s. 9-16.
"Et liv på skyggesiden" introducerer Wøllekær's fattiggårdene som institution. Artiklen er betydningsfuld og kan benyttes som genindgang til fattiggårdens storhedstid sidst i 1800-tallet. Hent som PDF.

KILDER

Fattiggårdens reglement fra 1872
[Reglementet](#) indeholder reglerne for Svendborgs nyopførte Fattiggård. Derudover er inkluderet et arbejdsregulering, strafferegulering og livsfordeling. Kilderne kan bruges til at få et indblik i, hvordan man ville have, hverdagen ideelt skulle være.

Udover kanten

Efter at undervisningsmaterialet var færdigudviklet i løbet af sommeren 2013 og blev offentliggjort 30. september 2013 tog projektmedarbejderen og flere af gymnasielærerne på en lille gymnasieturné, hvor undervisningsmaterialet blev præsenteret på flere lokale gymnasier. Samtlige fynske gymnasier har fået budet, og foredrag om undervisningsmaterialet er således blevet afholdt på:

- Sct. Knuds Gymnasium, Odense
- Mulernes Legatskole, Odense
- Svendborg Gymnasium
- Middelfart Gymnasium
- Faaborg Gymnasium

Derudover vil Historielærerforeningens blad NOTER bringe en artikel om På Kanten i løbet af november. NOTER har en national læserskare, og det vurderes derfor, at særligt omtale i dette blad er væsentligt for at

blive brugt og set. Indholdet af denne artikel er fokuseret på materialets didaktiske udformning, samarbejdet mellem museum og gymnasium samt anvendeligheden af materialet i undervisningsregi.⁴

Historisk Samfund for Fyn vil ligeledes (i sin 2014-udgave) bringe en artikel om På Kanten. I denne artikel vil fokus være historisk og omhandle livet på kanten af Fyn omkring år 1900. Når denne artikel er publiceret vil den blive tilgængelig på hjemmesiden, hvor den overordnede fortælling om forholdet mellem afviger og normalitet – selve det at være på kanten – vil blive styrket.

Sidst men ikke mindst, vil der den 2. april 2014 blive afholdt en velfærdshistorisk temadag for de fynske gymnasielærere på Forsorgsmuseet. Temadagen bliver afholdt i samarbejde med Historielærerforeningen, og har fået udformning som et regionalt kursustilbud.

Programmet for dagen er vedlagt (bilag # 1). Selve kurset skal både styrke kendskabet til På Kanten og til museernes mulighed for at blive en aktiv del af undervisningen. Kursusdagene har normalt en tilslutning på 30-40 personer, og det vurderes at både kursusdagen – og omtalen deraf – vil forbedre kendskabet til vores produkt.

Derudover har projektet fået muligheden for at bruge overskydende projektmidler på at styrke samarbejdet, markedsføre det og gøre det mere bæredygtigt. Midlerne vil blive brugt til at få trykt en fælles flyer, der kort fortæller om "På kanten" og som giver rabat på de tre museer når gæsten medbringer denne. Desuden bliver der lavet to plakater - en der henvender sig til gymnasier og ungdomsuddannelser om selve undervisningssiden, og en der henvender sig til et bredere publikum og gør opmærksom på rabatordningen og de tre museers fælles berøringsflade indenfor socialhistorien.

Samtidig vil midlerne gå til at styrke netværket ved at muliggøre evaluerings- og samarbejds møder, hvor erfaringerne med siden kan diskuteres. Gymnasielærerne inddrages her, da deres erfaringer så vidt muligt ønskes inkorporeret i museernes fremtidige undervisningspraksis. Endeligt skal de resterende midler benyttes til at de tre museer kan aflægge hinanden besøg, afholde en fælles temadag og på anden vis styrke samarbejdsprojektet. Besøgene og det øgede kendskab til hinanden kan give et bedre grundlag for videre samarbejde og henvisning af gæster til hinandens udstillinger.

Resultater

Projektets gennemførelse har afstedkommet resultater på flere niveauer. Både internt blandt museerne og i projektets målgruppe: gymnasierne.

Museerne

De tre samarbejdende museer har opbygget et stærkt netværk i kraft af projektet. Dette samarbejde vil udmønte sig i en fælles flyer og rabatordninger ved besøg på flere museer. På denne måde kan den kantede historie styrkes og de besøgende, der allerede er interesserede i emnet, finde yderligere information på de andre museer i samarbejdet.

⁴ Materialet kan også findes på e-museum (http://e-museum.emu.dk/public_bogkort.do?id=72334644) og EMU (<http://www.emu.dk/modul/på-kanten-de-udstødte>)

Samtidig har de allerede afholdte besøg på de forskellige museer tydeliggjort museernes interne ligheder og forskelle og således præget hvert museums selvforståelse. Derudover vil de planlagte besøg og temadage yderligere underbygge bevidstheden om netværkets muligheder. På denne måde kan museums personale henvise til hinanden og muliggøre større synergi samt styrke socialhistorien på Fyn.

Samtidig har det gymnasiale blik på den museale praksis afstedkommet refleksion om vores formidling til netop denne målgruppe, og hvordan man rammer den bedst – både på skrift, men afgjort også i tale, online og i udstillinger.

Gymnasierne

Museernes forbindelse til gymnasierne er blevet styrket væsentligt i løbet af projektet. De tre udarbejdede forløb er sket i samarbejde med museumsinspektørerne på de respektive museer, og museerne har således fået en fast indgangsvinkel til deres lokale gymnasier. Derudover har gymnasielærernes personlige involvering i projektet sigtet på at skabe ejerskab til de forskellige museer, således at museerne får ambassadører på de forskellige gymnasier. Derudover har museerne, i kraft af den lille turné, fået gjort opmærksom på sig selv og de rige muligheder, gymnasielærerne har for at benytte museerne i undervisningen.⁵

Projektets gennemførelse og tilsynkomst i *Noter*, *Historisk Samfund for Fyns Årbog*, samt via plakater på de enkelte gymnasier styrker det fokus på velfærdshistorie undervisningsmaterialet sigter på. Derudover gør i kursusdagen i foråret 2014 at flere gymnasielærere får buddet for både at blive introduceret til på kanten, men også for at se i hvert fald en af institutionerne med egne øjne. Gymnasielærerne får således på landsplan bedre muligheder for at undervise alsidigt i rets-, social- og psykiatrihistorien i kraft af undervisningsmaterialets kilde- og artikelsamling, samt i den erfaringsudveksling undervisningsforløbene udgør.

⁵ Undervisningsmaterialet er i skrivende stund blevet vist 3200 gange (totale antal sidevisninger), hvilket må vurderes at være udmærket. Særlig har kildesamlingen haft mange hits og forløbene haft mange hits, hvilke understøtter, at det er lærergruppen vi har fat på.

Bilag # 1

Titel: Velfærdshistorie med kant, 1.4 2014
Regionalkursus i historie

Formål

Det er dagens formål, at deltagerne går ud af Fattiggårdens port med ny viden om velfærdsstatens historie og bliver udstyret med konkrete redskaber til at undervise aktuelt deri. Dagen indeholder både foredrag om velfærdsstatens historie samt en rundvisning i Danmarks eneste fredede og bevarede Fattiggård, der med pigtråd på murene og tremmer for vinduerne kan fortælle om velfærdsstatens barneskridt.

På Fyn er en række museer gået sammen i et socialhistorisk samarbejde om menneskene på kanten af samfundet. Det nye undervisningsmateriale, der er udviklet i samarbejde med en række gymnasielærere, vil blive præsenteret på kurset, hvorefter Jørn Henrik Petersen fra Center for Velfærdsstatsforskning ved SDU, vil afholde et foredrag om "200 års syn på de nødlidte". Velfærdsstatens menneskesyn, og hvordan det udmønter sig i behandlingen af borgerne, danner rammen om dagens aktiviteter - med udsyn til nutidens fattigdomsdebat.

Program

10:00-12:15

Omvisning på Fattiggården ved Museumsinspektør Sarah Smed og Projektleder Nils Valdersdorf Jensen.

Dernæst kaffepause og præsentation af det socialhistoriske undervisningsmateriale På Kanten.

12:15-13:00

Frokost

13:00-15:00:

Professor, dr.phil. et lic.oecon. og redaktør af Dansk Velfærdshistorie Jørn Henrik Petersen fra SDU afholder foredraget: "200 års syn på de nødlidende".

Tilmelding og kursusdata:

Tid: 1.4.2014 – 10:00-15:00.

Sted: Svendborg Museum - Forsorgsmuseet, Grubbemøllevej 13, 5700 Svendborg. Tæt på Svendborg Banegård

Tilmelding: Senest 1.3.2014 til poul.steiner.jensen1@skolekom.dk.

Ved tilmelding skal skolens EAN-nr. gerne oplyses.

Pris: 400 kr.

Kursusleder: Poul Steiner Jensen, regionalsekretær (Fyn) for Historielærerforeningen.